

Het werkgelegenheidswonder

Sinds 1970 zijn er in de Verenigde Staten ongeveer 34 miljoen nieuwe banen bijgekomen, terwijl in Europa nauwelijks enige groei van de werkgelegenheid heeft plaatsgevonden. Vooral sinds het begin van de jaren tachtig groeit de werkgelegenheid in de Verenigde Staten snel. Hierdoor is de werkloosheid in de VS gedaald van 9,7% in 1982 tot 5,5% nu, terwijl in Europa de werkloosheid in dezelfde periode opliep van 9,4 tot 10,4%. Geen wonder dat men vanuit de verschillende Europese landen met enige afgunst kijkt naar de 'great American job machine'.

Sinds kort echter voltrekt zich, als men de verhalen mag geloven, ook dichterbij huis een werkgelegenheidswonder. In eigen land is de werkgelegenheid sinds 1985 met circa 500.000 personen gegroeid. Daarmee ligt de groei van het aantal banen hier ongeveer twee maal zo hoog als gemiddeld in de EG. Volgens Elfring en Kloosterman in hun artikel in deze *ESB* zit de groei voor het overgrote deel in de laagbetaalde banen in de dienstensector¹. Zoals bekend is dat ook in de VS het geval. Kennelijk is er ook zoiets als een Nederlandse 'job machine' en hebben wij onze eigen variant van de 'hamburger-economie'.

Inderdaad stond vorige week in de krant dat minister Smit-Kroes en staatssecretaris Koning exploitanten van snackbars willen toestaan om zich langs autosnelwegen te vestigen. Maar daarmee houdt de overeenkomst tussen het Amerikaanse en het Nederlandse werkgelegenheidswonder wel zo ongeveer op. Om te beginnen is de flexibiliteit en de mobiliteit van arbeid in de VS nog altijd onvergelijkbaar veel groter dan hier². Tussen 1980 en 1986 was de helft van de werklozen in de VS bereid een baan te aanvaarden tegen een lagere beloning dan in de vorige baan; twee derde daarvan was bereid er meer dan 20% op achteruit te gaan. Daarnaast zijn werknemers in de Verenigde Staten ook veel sterker dan hun Europese collega's geneigd regelmatig van baan te wisselen. In Nederland, waar de mobiliteit de laatste jaren overigens sterk is gestegen, verandert jaarlijks ongeveer 15% van de werknemers van baan; in de VS is dat het dubbele (het moge duidelijk zijn dat een hoge mobiliteit ook haar bezwaren heeft). Bovendien zijn Amerikanen bereid het hele land door te trekken op zoek naar een baan. Het verschil komt tot uitdrukking in het percentage langdurig werklozen. In de VS was in 1986 nog geen 10% van de werklozen langer dan een jaar zonder werk, terwijl dat percentage in ons land boven de 50 ligt.

In de tweede plaats is de ondernemingslust in de VS nog altijd een stuk groter dan hier. Elk jaar worden er aan de overkant van de oceaan zo'n 700.000 nieuwe ondernemingen opgericht. Hoewel de laatste jaren ook in ons land een duidelijke stijging van het aantal nieuw opgerichte ondernemingen waarneembaar is, ligt het 'geboortecijfer' per hoofd van de bevolking hier toch nog aanzienlijk lager. Opvallend is vooral het aantal nieuwe ondernemingen dat opgericht wordt door vrouwen. Dit stijgt in de VS twee maal zo snel als dat van mannen.

De ondernemingslust beperkt zich niet tot degenen die nieuwe bedrijfjes beginnen, maar manifesteert zich ook bij lokale overheden, financiële instellingen en on-

derwijsorganisaties. Het fenomeen van de publiek-private samenwerking heeft in de VS een hoge vlucht genomen, waarbij plaatselijke overheden vaak een opmerkelijke vindingrijkheid aan de dag hebben gelegd in de manier waarop zij economische ontwikkelingsprogramma's van de grond hebben gekregen. De Amerikaanse ervaring leert dat stedelijke en regionale initiatieven vaak veel belangrijker zijn voor de economische ontwikkeling van een gebied dan centrale, van bovenaf aangereikte investeringsplannen en investeringsmiddelen. Hoewel de laatste jaren ook in ons land sommige gemeenten, universiteiten, plaatselijke belangenverenigingen en projectontwikkelaars met opmerkelijke voortvarendheid aan de slag zijn gegaan, heeft de publiek-private samenwerking hier nog lang niet de omvang aangenomen die zij in de VS heeft.

Een vierde factor ligt in het institutionele vlak. Wetgeving en regulering wat betreft zaken als vestiging, openingstijden, aanname en ontslag van personeel, administratieve verplichtingen, minimumloon- en cao-bepalingen, bouwvergunningen en gemeentelijke procedures zijn in de VS veel soepeler dan hier. Het is duidelijk dat dat ook zijn schaduwzijden heeft. Waarschijnlijk is daarom de deregulering hier ook niet goed van de grond gekomen. Kennelijk vinden wij de maatschappelijke prijs die voor het vrije ondernemersklimaat wordt betaald te hoog. Maar daar staat tegenover dat ook wij een prijs betalen in de vorm van onze hogere werkloosheid.

Onder invloed van deze verschillen is de werkgelegenheid in de VS – gemeten in arbeidsjaren – ook na 1985 nog bijna twee maal zo snel gegroeid als hier. Voor 1985 was er in ons land zelfs helemaal geen groei van de werkgelegenheid, maar een daling. Het bijzondere van de werkgelegenheidsgroei in ons land is niet dat de vraag naar arbeid hier ineens spectaculair is toegenomen, maar dat het aantal deeltijdwerkers zeer sterk is gestegen. Sinds 1979 is het aandeel van de deeltijdarbeid in de werkgelegenheid verdubbeld tot meer dan 25%. Bijna nergens in de OESO is dat percentage zo hoog. Meer dan de helft van de werkende vrouwen in ons land werkt in deeltijd. Het geheim van de Nederlandse 'job machine' is niet dat er zoals in de Verenigde Staten miljoenen nieuwe, laaggekwalificeerde en laagbetaalde banen in de dienstensector zijn geschapen, maar dat bestaande en nieuwe banen over meer mensen zijn verdeeld doordat steeds meer mensen – met name vrouwen – in deeltijd zijn gaan werken. Er is niets tegen om te spreken van een Nederlands werkgelegenheids-succes. Alleen zit dat succes meer in de verdeling dan in de groei.

L. van der Geest

1. De analyse van Elfring en Kloosterman is niet onomstreden. Volgens medewerkers van het Centraal Planbureau is de werkgelegenheid in de laagbetaalde looncategorieën in de onderzochte periode niet gestegen maar gedaald. Een nadere discussie hierover volgt over enkele weken in *ESB*.

2. Zie ook OESO, *Mechanisms for job creation. Lessons from the United States*, Parijs, 1989.